

SOSYAL BİLİM ARAŞTIRMALARINDA SEYAHATNAMELERİN YERİ: LİSANSÜSTÜ TEZLER ÜZERİNDEN BİR İNCELEME

Kaan AKMAN*

Özet

Seyahatnameler, seyyahların bir coğrafyadaki gözlemlerinden hareketle, o coğrafyanın fiziki özellikleri, coğrafyada yaşanan toplumun sosyal yapısı ve insanların gündelik yaşamı gibi birçok farklı alandaki izlenimlerini anlattığı eserlerdir. Seyahatnameler genellikle gezi yazısı, günlük gibi diğer edebi türler ile ilişkilendirilerek edebi açıdan incelenmekte, sosyal bilim araştırmalarında ise yeterli ilgiyi görmemektedir. Bir coğrafyada belirli bir zamandaki sosyal, ekonomik ve siyasi durum hakkında bilgilerin bulunduğu bu eserlerin sosyal bilim araştırmalarında inceleme aracı olarak kullanımı metodolojik açıdan tartışmalı bir konudur. Seyyahların verdiği bilgilerin doğruluğuna ve gerçekliğine yönelik kuşkular bu tartışmaların merkezinde yer almaktadır. Diğer yandan seyahatnamelerin yazarları ticari, dini, siyasi gibi birçok farklı amaçla seyahat edebilmektedir. Bu durum seyyahların aktardığı bilgilerin kişisel yorumlarını yansıttığı, eserlerin seyyahın kendi sosyolojik ve psikolojik durumunun etkisi ile şekillendiği gibi eleştirilere neden olmaktadır. Seyahatnamelerde anlatılan döneme, olaya veya coğrafyaya ait bilgilerin diğer kaynaklardaki bilgilerle karşılaştırılması yöntemiyle seyahatnamelerin kaynak olarak kullanımındaki metodolojik sorunlar aşılmaya çalışılmaktadır. Bilimsel araştırmalarda seyahatnamelerden kaynak olarak yararlanmadaki tüm bu zorluklara rağmen sosyoloji, edebiyat, siyaset bilimi ve yönetim bilimi gibi birçok bilim dalında seyahatnamelerde yer alan bilgilerden faydalanılmaktadır. Bu çalışmada, sosyal bilim araştırmalarında seyahatnamelerin yeri sorgulamakta, bu sorgulama lisansüstü tezler üzerinden yapılmaktadır. Çalışmada, araştırma problemine yönelik mevcut durumu belirlemek için betimsel bir araştırma tipi tercih edilmiştir. İlk olarak seyahatnamelerin sosyal bilimler açısından kaynak olarak kullanımının metodolojik açıdan durumu değerlendirilecek, daha sonra Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi'nde yer alan "seyahatnameler" başlığıyla yazılan tezlerden hareketle hangi bilim alanlarında seyahatnamelerinin inceleme aracı olarak tercih edildiği, tezlerde yoğun olarak hangi seyahatnamelerin ele alındığı değerlendirilecektir. Bu değerlendirmelerin sonuçlarından hareketle sosyal bilim araştırmalarında seyahatnamelerin kaynak olarak kullanımına yönelik önerilerde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Seyahatname, Sosyal Bilim, Araştırma, Lisansüstü Tez, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

THE PLACE OF TRAVELOGUES IN SOCIAL SCIENCE RESEARCH: A REVIEW THROUGH GRADUATE THESIS

Abstract

Travelogues are works in which the traveler tells his impressions in many different areas such as the physical characteristics of the geography the social structure of the society lived in the geography and the daily life of people based on the observations of the travelers in a geography. Travelogues are generally associated with other literary genres such as travel writing, diary and are studied from a literary point of view while social science research does not receive sufficient attention. The use of these works, which contain information about the social, economic and political situation in a geography at a certain time as a research tool in social science research is a methodologically controversial issue. Doubts about the accuracy and authenticity of information provided by travelers are at the center of these discussions. On the other hand, the authors of travelogues can travel for many different purposes, such as commercial, religious and political. This situation causes criticism that the information conveyed by the travelers reflects their personal interpretations and that the works are shaped by the influence of the traveler's own sociological and psychological state. Methodological problems in using travelogues as a source are tried to be overcome by comparing the information about the period, event or geography described in the travelogues with the information in other sources. Despite all these difficulties in using travelogues as sources in scientific research, information contained in travelogues is used in many branches of science, such as sociology, literature political science and administrative science. In this study, the place of social science research travelogues is questioned, this inquiry is carried out through graduate theses. In the paper, a descriptive research type will be used to determine the current situation

*Doktor Adayı, Ankara Üniversitesi, kakman@ankara.edu.tr.

for the research problem. First the methodological situation of using travelogues as a source in terms of social sciences will be evaluated then, based on the theses written with the title of “Travelogues” in the Thesis Center of the Council of Higher Education, it will be evaluated in which fields of science travel books are preferred as a research tool and which travelogues are extensively discussed in theses. Based on the results of these assessments, recommendations will be made for the use of travel documents as a source in social science research.

Keywords: Travelogue, Social Science, Research, Graduate Thesis, Political Science and Public Administration

Giriş

Seyahatnameler, seyyahların farklı gözlerle bakışının yani gerçek bir yolcuğun ürünüdür. Bu yolculuk sonucunda yazılan seyahatnameler seyyahın zengin bir gözlem ve düşünce birikimini içermektedir. Birçok bilimsel araştırmada bu birikimden doğrudan veya dolaylı şekilde kaynak olarak yararlanılmaktadır. Fakat seyahatnameler üzerine yapılan bilimsel araştırmalarda özellikle seyahatnamelerin edebi yönleri üzerinde durulmaktadır. Nitekim araştırmacılar tarafından seyahatnameler sadece edebiyat alanının bir kaynağı olarak görülmektedir. Seyahatnameleri edebiyat alanına sıkıştırılmadan kurtarabilmenin yolu ise bu eserlere gerekli inceleme değerini vermekle mümkündür. Bu değeri ölçebilmenin en önemli araçlarından biri lisansüstü tezlerdir.

Bir seyahatname üzerinde çalışma yapmak sadece seyahatname metninin analizi ile kısıtlı değildir. Bu nedenle seyahatnameleri metodolojik bir yaklaşım ile ele almak gerekmektedir. Bu kapsamda seyahatname yazarının hayatı ve düşünce yapısı seyahatnamede verdiği bilgileri etkilediği için öncelikle seyyah hakkında inceleme yapılması gerekmektedir. Bu incelemenin sonuçlarından hareketle seyahatnamelerdeki bilgiler araştırmacının süzgecinden geçirilmelidir. Seyyahların verdiği bilgilerinin başka kaynaklarla doğrulanması, döneme ait diğer belgeler ile karşılaştırmaların yapılması bu araştırma sürecinin diğer parçalarıdır. Dolayısıyla bir seyahatnameyi incelemek, metin aktarımı yapmanın ötesinde bir çabadır. Çalışmada bu çaba lisansüstü tezler üzerinden değerlendirilmiştir.

Çalışmada öncelikle seyahatnamelerin bilimsel araştırmalarda kaynak olarak kullanılması durumu ele alınmıştır. Daha sonra seyahatnamelerin lisansüstü tezlerde nasıl inceleme nesnesi haline getirildiği incelenmiştir. Araştırmada tezlerin taranmasında “seyahatname” kelimesinin başlığa taşınmış olma ölçütü dikkate alınmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular ile hem seyahatnamelerin sosyal bilimlerdeki yerine ilişkin saptamalar yapılmış hem de belirlenen eksikliklerden hareketle öneriler sunulmuştur. Çalışmada seyahatnamelerin araştırma zemininin genişletilmesi ve seyahatnamelere yönelik araştırmalarda metodolojik yaklaşımın oluşturulması gerektiğinin önemi vurgulanmıştır.

Sosyal Bilim Araştırmalarında Seyahatnamelerin Yeri

Seyahatname, Arapça *siyahat* gezmek, gezi; Farsça, *name* risale sözcüklerinin birleşmesiyle oluşan gezi mektubu, gezi eseri anlamına gelmektedir. Seyyahın ziyaret ettiği belli bir coğrafi alana dair izlenimlerini ve topladığı bilgilerini yazıya aktardığı metinler olan seyahatnameler, bu coğrafyanın özelliklerini ve coğrafyada yaşanan toplumların sosyal ve ekonomik yaşamını yansıtmaktadır (Maden, 2008: 148). En genel tanımıyla seyahatname, bir coğrafyada seyyahın gezip gördüğü yerler hakkındaki izlenimlerini aktardığı eserlerdir (Asiltürk, 2009: 912). Bu eserlerde seyyahlar bir toplumun yaşam biçimini, sosyal ve kültürel özelliklerini anlatmaya çalışmaktadır (Yılmaz, 2013: 588). Dolayısıyla seyyahın temel amacı başından geçenleri aktarmanın ötesinde coğrafyayı ve o coğrafyanın insanlarını anlatmaktır. Bu anlatımda seyyahın gözleme ve araştırma gücü ile seyahatnamenin bir döneme veya coğrafyaya dair bilgi vermesi arasında doğrudan ilişki bulunmaktadır.

Seyahatnameler genellikle edebi bir tür olarak ele alınmaktadır. Bu türün diğer alanlara katkısına değinen Çırağı (2011) seyahatnamelerin belgesel ve kurgusal özellik taşıması yönüyle roman türünün ortaya çıkmasında etkili olduğunu belirtmiştir. Seyahatnamelerin edebiyat alanındaki bir diğer özgün rolünü ise post-kolonyal edebiyat çerçevesinde değerlendirerek; seyahat edebiyatının yereli aşan özellikleri arasında tarihsel, coğrafi, kültürel, antropolojik ve politik motiflerin bulunmasını öne çıkarmıştır. Seyahatnameler edebiyatın bir parçası olmakla birlikte düşünce tarihçiliği için de önemli bir kaynaktır. Şirin (2012) bu kaynakların yeterince incelenmediğini vurgulamış, insanlık tarihinin aydınlatılmasında seyahatnamelerin analitik bir yöntem ile ele alması gerektiğini belirtmiştir. Tarihçi Zeki Velidi Togan özellikle yabancı seyyahların oluşturduğu seyahatnamelerin önemini “*Ayrı devirlerin tarihini öğrenmek için seyahatnameler pek mühim menba’dırlar. Seyahatnameler bizim devrimiz için kaynak olmak itibariyle ayrı bir ehemmiyete haizdirler. Çünkü yabancı seyyahlar daima bizim dikkat etmediğimiz hususları görmüşlerdir*” sözleriyle açıklamıştır (Toğan, 1985:59). Ortaylı ise araştırmalarda seyahatnamelerin kaynak olarak kullanımında karşılaşılabilecek sorunları şu şekilde belirtmiştir:

Seyahatnameler kuşkusuz, kültür tarihi, sosyal tarih ve tarihi coğrafya açısından önemli kaynaklardır. Ancak kaynakların kullanımı; araştırmacının zengin malzeme ve yeni bir bakış açısı kazandırdığı ölçüde yanıltıcı da olabilir. Metinlerin yorumunda; maddi verilerin başka kaynaklarla kontrolü kadar, seyahatname yazarının mensup olduğu kültürel çevre ve zamanının da iyi bilinmesi gerekir. Kısacası seyahatnamenin kendisi gibi, yazarının incelenmesi de gereklidir ve bu sonuca ameliye aslında bize yeni tarihi bilgiler ve hatta bir araştırma alanı açacak kadar da önemlidir (Ortaylı, 1987: 271).

Üçel-Aybet, yalnızca objektif bilgilerin yer aldığı seyahatnamelerin bilimsel bir araştırmaya kaynak olabileceği vurgulamış; seyahatnamelerden kaynak olarak yararlanma noktasında seyyahların kültürel yapılarının iyi anlaşılması gerektiğini belirtmiştir. Üçel-Aybet'e göre bir araştırmacı, Osmanlı coğrafyası hakkında Avrupalı seyyahların yazdığı seyahatnameleri değerlendirirken o devrin hem Osmanlı hem de Avrupa kültürünü anlamalıdır. Diğer yandan seyahatnamelerdeki bilgilerin doğruluğunu kontrol etme noktasında karşılaştırma yöntemini benimseyen Üçel-Aybet bu durumu “*seyyahların gözlemlerine bir kanıt olarak onların yazdıklarını devrin Osmanlı kanunnameleri ve belgeleriyle karşılaştırdım. Sonuçta seyyahların kayıtlarında Osmanlı şehirleri ve toplumu hakkında yazılanların Osmanlı kanunnameleri ve resmî belgelerinde aynı şekilde kaydedilmiş olduğunu buldum*” sözleriyle açıklamıştır (Üçel-Aybet, 2003: 16, 23, 24).

Seyahatnamelerden kaynak olarak yararlanmada farklı yöntemler bulunmaktadır. Seyahatnamelerin kısa tanıtımı ve tercümesi, yerel tarih çalışmalarında seyahatnamelerin yardımcı kaynak olarak kullanılması, seyahatnameler üzerinden belirli bir bölge veya şehrin incelenmesi, seyyahın gözlemlediği topluma dair anlattıkları üzerinden o toplumun tarihinin yazılması bu yöntemlere örnek olarak verilebilir (Şirin, 2016: 13; Yılmaz, 2016: 27). Çalışmanın amacı bu yöntemleri kullanan araştırmalardan örnekler sunmak veya farklı ülkelerde tarihsel süreç içerisinde yazılan seyahatnameleri sıralamak olmadığı için bu konu detaylı bir şekilde ele alınmamıştır.⁶ Asıl vurgulanmak istenen nokta seyahatnamelerin yalnızca seyyahların kişisel merakına dayalı eserler olmadığıdır. Nitekim Türkiye’de seyahatnamelerin gelişimine bakıldığında özellikle Tanzimat dönemi sonrası ve Cumhuriyetin kuruluş aşamasında bu eserlerin farklı bir anlam taşıdığı görülmektedir (Üçel-Aybet, 2003: 9).

Şirin’e göre seyahatnameler düşünce tarihi yazımı için vazgeçilmez bir kaynaktır. Şirin bu önermesini Osmanlı modernleşme sürecinde seyyahların konumu ile örneklendirmiştir. O’na göre Osmanlı döneminde yaşayan seyyahlar modernleşmenin teorisyeni kimlikleri ile öne çıkmaktadır (Şirin, 2012:104). Ortaylı da benzer şekilde 19. yüzyıl seyahatnamelerinin önemini “*19. yüzyılı münevverini mektupları (gezi mektupları) ve seyahat notlarından incelemek gerekir. Özellikle Şark bu aydınların dünyasında nasıl bir etki yapmıştır ve şark seyahatlerini niçin kaleme alıp yayınlamak ihtiyacını duymuşlardır?*” sözleri ile açıklamıştır (Ortaylı, 1987: 272). Bu dönemde Avrupalı seyyahlar da Osmanlı ülkesine yönelik seyahatnameler yazmıştır. Osmanlı ile Avrupa ülkeleri arasında artan ilişkiler seyahatnamelerin yaygınlaşmasının temel nedenidir (Yılmaz, 2013: 595). Cumhuriyet döneminde ise seyahatnameler değişen düşünce dünyasına paralel olarak farklı özelliklere sahip olmuştur. Örneğin, Falih Rıfkı Atay’ın

seyahatnamelerinde seyyahın yönü Avrupa'dan ziyade Amerika'ya çevirilmiştir (Şirin, 2012: 108).

Türkiye'de seyahatnameler akademik çalışmalarda çok kısıtlı bir şekilde yardımcı kaynak olarak kullanılırken⁷; Batı'da seyahat ve seyahatnameler bir araştırma alanı olarak görülmektedir. Yılmaz bu durumu, “*Batı için Ortaçağ'dan XIX. yüzyılın sonlarına kadar geçirdiği dönüşümün entelektüel, siyasi ve ekonomik gelişmeler doğrultusunda ve farklılaşan amaçlarla şekillenmesi, bir bilgi kaynağı olarak seyahate ve seyahatnamelere ayrı bir önem kazandırmıştır*” şeklinde açıklamıştır. Türkiye'deki araştırmacıların ise seyahati ve seyyahı bir bütün olarak incelemek yerine seyahatnamenin verdiği bilgiler ölçüsünde kullanma eğiliminde olduğunu belirtmiştir (Yılmaz, 2013: 588, 591).

Türkiye'de sosyal-ekonomik tarih araştırmalarının yaygınlaşması ile birlikte seyahatnameler araştırmacıların ilgisini daha fazla çekmeye başlayacaktır (Yılmaz, 2016: 34). Nitekim son yıllarda seyyahlık veya seyahatname konusuna bilim alanında ilgi giderek artmaktadır. Örneğin; 2011 yılında Evliya Çelebi'nin doğumun 400. yılı dolayısıyla birçok bilimsel toplantı düzenlenmiştir.⁸ Diğer yandan konuya ilişkin çeşitli yayınlar çoğalırken⁹, projeler geliştirilmekte¹⁰, akademik müfredatta¹¹ konu yer almaya başlamıştır. Seyahatnameler lisansüstü tezlerde de inceleme nesnesi haline getirilmiştir. Bu araştırmada tezler üzerinden seyahatnamelerin nasıl incelendiğine odaklanılmıştır. Çünkü yüksek lisans ve doktora tezleri disiplinlerin gelişmesinin temeli oluşturmaktadır. Araştırmacılar tarafından belirlenen araştırma soruları farklı metodolojik yaklaşımlarla ele alınmaktadır. Bu çalışmaların sonucunda ortaya çıkan bulgular ve saptamalar araştırma yapılan disiplinin ilerlemesine katkı sağlamaktadır. Bildiride tezler kapsamında konunun değerlendirilmesinin temel nedeni bu durumdur.

Araştırmanın Yöntemi

Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi Arşivi'nde yapılan gelişmiş taramada “seyahatname” aranacak kelime olarak yazılmıştır. Bu kapsamda aranacak alan “tümü”; arama tipi “içinde geçsin” olarak seçilmiştir. Bu seçimlerin başlığında doğrudan “seyahatname” geçen 172 tez üzerinden inceleme yapılmıştır. Erişilen tezler farklı yönleriyle analiz edilmiş ve bu analizin sonuçlarından hareketle seyahatnamelerin inceleme nesnesi haline getirilmesine yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Araştırmanın Bulguları

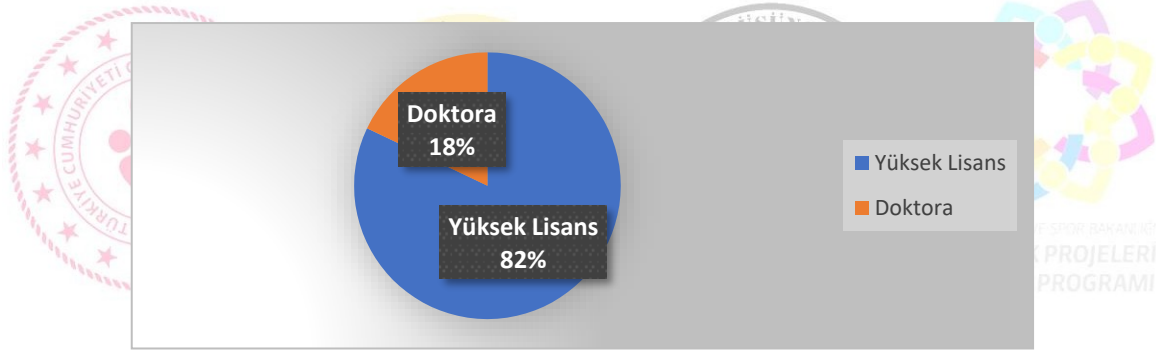
YÖK Ulusal Tez Merkezi Arşivi'nden elde edilen lisansüstü tezlerde seyahatname sözcüğünün başlığa taşınması ölçütü dikkate alınmıştır. Ardından ilgili tezler içerik analiziyle incelenmiş ve araştırmanın bulguları elde edilmiştir. YÖK Tez Merkezi'nde yer alan tezler

belirli bir yıldan itibaren erişime açıktır. Bu yıllar öncesinde seyahatnameler ile ilgili yazılan tezlere alanyazında verilen atıflar ile ulaşılabilmektedir.

YÖK Ulusal Tez Merkezi Arşivi'nde yapılan tarama sonucunda 172 teze erişilmiştir (Tezlerin tam künyeleri için bkz: EK-1). YÖK Tez Merkezi'nde yer alan ilk tez 1998 yılında yüksek lisans programında Zaif Oktay tarafından *Seyahatnamelere Göre Orta Asya Türk Kavimleri* başlığı ile hazırlanmıştır. İlk doktora tezi ise 1992 yılında Necla Arslan'ın *Gravür Ve Seyahatnamelerde Anıtsal Yapılarıyla İstanbul (18. Yüzyıl Sonu ve 19. Yüzyıl)* başlıklı tezidir.¹² Araştırma sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

1. Seyahatname başlıklı 172 tezin; 141'si yüksek lisans (%82) 31'i doktora tezidir (%18). Seyahatname ile ilgili tezlerin ağırlıklı olarak yüksek lisans düzeyinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Doktora tezlerinin araştırma alanına sunduğu katkının önemi göz önüne alındığında seyahatnameleri inceleyen doktora düzeyindeki çalışmaların artması gerekmektedir.

Grafik 1. Seyahatname Başlıklı Lisansüstü Tezlerin Tez Türüne Göre Dağılımı

2. Yıllara göre seyahatnameler ile ilgili tezler incelendiğinde bu alandaki tezlerin 2019 yılında en üst noktaya ulaştığı görülmektedir. 2000'li yıllara kadar araştırmacıların seyahatnamelere yönelik ilgisi lisansüstü tez düzeyinde oldukça kısıtlı kalmıştır. Son beş yıldır ise bu alandaki tezlerin sayısı hızla artmaktadır. Seyahatnameler ile ilgili yeni kaynakların bulunması, bu alandaki çalışmaların akademisyenler tarafından öğrencilerin bilgisine sunulması konuya ilişkin araştırmacıların merak duymasını ve böylece lisansüstü tezlerin sayısının da çoğalmasını sağlayacaktır.

Tablo 1. Yıllara Göre Seyahatname Başlıklı Tezlerin Yüksek Lisans ve Doktora Düzeyine Göre Dağılımı

Yıllar	Toplam	Yüksek Lisans	Doktora
1988	2	2	0
1989	0	0	0
1990	0	0	0
1991	1	1	0
1992	3	2	1

1993	3	1	2
1994	1	1	0
1995	0	0	0
1996	0	0	0
1997	1	1	0
1998	1	1	0
1999	2	1	1
2000	0	0	0
2001	2	2	0
2002	1	0	1
2003	3	2	1
2004	2	1	1
2005	3	2	1
2006	8	8	0
2007	4	4	0
2008	1	0	1
2009	2	2	0
2010	13	9	4
2011	6	6	0
2012	4	4	0
2013	9	7	2
2014	12	12	0
2015	15	13	2
2016	11	7	4
2017	5	5	0
2018	13	11	2
2019	29	29	0
2020	12	5	7
2021	3	2	1
TOPLAM	172	141	31

3. Seyahatname başlıklı 172 lisansüstü tez, 8 farklı enstitüde tamamlanırken, sosyal bilimler enstitüleri bu alandaki çalışmaların en çok yapıldığı enstitü olmuştur. Türk dili ve edebiyatı, tarih gibi anabilim dallarında çalışmalarının yoğunlaşması ile enstitüler arasındaki dağılım doğrudan ilişkilidir. Seyahatnamelerin araştırma zemininin genişletilmesi ile birlikte bu eserlerin farklı yönleri ortaya çıkarılacaktır. Böylece diğer enstitüler içerisinde yer alan disiplinlerde de çalışma sayısı artacaktır.

Tablo 2. Seyahatname Başlıklı Lisansüstü Tezlerin Enstitülere Göre Dağılımı

Enstitüler	Tez Sayısı
Sosyal Bilimler Enstitüsü	139
Medeniyetler İttifakı Enstitüsü	2
Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü	12
Eğitim Bilimleri Enstitüsü	10
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü	6
Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü	1
Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü	1
Fen Bilimleri Enstitüsü	1

4. Seyahatname başlıklı 172 lisansüstü tez, 40 farklı anabilim dalında tamamlanmıştır. Bu tezler en yoğun olarak Tarih ve Türk Dili ve Edebiyatı ana bilim dallarında

yapılmıştır. Seyahatnamelerin içerikleri değerlendirildiğinde bu eserler birçok farklı disiplinin kavram ve tartışmalarına ilişkin bilgiler içermektedir. Eserleri yalnızca edebi yönden ele almak bu bilgilere gerekli değeri vermemekle sonuçlanmaktadır. Siyaset bilimi ve kamu yönetimi açısından düşünüldüğünde bu eserlerdeki siyasal ve yönetsel olguların tespit edilip, konuya ilişkin diğer bilgiler ile bütüncül bir şekilde değerlendirme yapıldığında çalışmaların beslendiği kaynak çeşitliliğın artması mümkün olacaktır. Seyahatnamelerin seyyahlar tarafından yazılma amacı farklılık gösterse de siyasal ve yönetsel nedenler bu amaçlar içerisinde önde gelmektedir. Bir ülkenin yönetim yapısı, siyasi durumu, ekonomik ve sosyal yaşamı gibi farklı unsurlara yönelik seyahatnamelerde yapılacak araştırmalar açığa çıkmamış verilere ulaşılmasını sağlayacaktır. Bu nedenle başta siyaset bilimi, kamu yönetimi, yönetim bilimi gibi disiplinlerin seyahatnamelere yönelik araştırma merakının artırılması gerekmektedir.

Tablo 3. Seyahatname Başlıklı Lisansüstü Tezlerin Anabilim Dallarına Göre Dağılımı

ANABİLİM DALI	TEZ SAYISI
1. Tarih Ana Bilim Dalı	51
2. Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı	32
3. Sosyoloji Ana Bilim Dalı	4
4. Akdeniz Dünyası Araştırmaları Ana Bilim	1
5. Akdeniz Dünyası Araştırmaları Bilim Dalı	1
6. Batı Dilleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı	3
7. Bilgi ve Belge Yönetimi	1
8. Bilim Tarihi Ana Bilim Dalı	1
9. Çağdaş Türk Lehçeleri Ana Bilim Dalı	1
10. Doğu Dilleri Ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı	6
11. Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı	3
12. Eski Türk Anadili Bilim Dalı	1
13. Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı	6
14. Gazetecilik Ana Bilim Dalı	1
15. Genel Türk Tarihi Ana Bilim Dalı	3
16. İktisat Ana Bilim Dalı	2
17. İlköğretim Ana Bilim Dalı	2
18. İngiliz Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı	1
19. İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı	9
20. Karşılaştırmalı Edebiyat Ana Bilim Dalı	2
21. Karşılaştırmalı Tarih Ve Toplum Çalışmaları Ana Bilim Dalı	1
22. Kürt Dili ve Kültürü Ana Bilim Dalı	1
23. Medeniyet Araştırmaları Ana Bilim Dalı	2
24. Mimarlık Ana Bilim Dalı	2
25. Ortadoğu Coğrafyası ve Jeopolitiği Ana Bilim Dalı	1
26. Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim	4
27. Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı	4
28. Temel Bilimler Ana Bilim Dalı	1

29. Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı	4
30. Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı	1
31. Türk Edebiyatı Bölümü	1
32. Türk Halk Bilimi Ana Bilim Dalı	3
33. Türk Halk Edebiyatı Ana Bilim Dalı	1
34. Türk Tarihi Ana Bilim Dalı	4
35. Türk Tarihi Bilim Dalı	1
36. Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı	1
37. Türkçe Öğretmenliği Ana Bilim Dalı	1
38. Türk-İslam Sanatı Ana Bilim Dalı	1
39. Türkiyat Araştırmaları Ana Bilim Dalı	3
40. Yeni Türk Dili Ana Bilim Dalı	2
41. Tespit Edilemeyen	2

5. Tezlerde en çok incelenen seyahatname Evliya Çelebiye aittir.* 61 tezde Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi farklı yönleri ile tez konusu yapılmıştır (Tablo 4). Türkiye'de seyahatlik söz konusu olduğunda akıllarda gelen ilk isim Evliya Çelebi'dir. Bu durum araştırmacıların lisansüstü tezlerde en çok Evliya Çelebi'ye yer vermesine neden olmuştur. Evliya Çelebi'nin seyahatnamesi araştırmacılar tarafından farklı yönleri ile ele alınmıştır. Lisansüstü tezlerde bu yönlerin toplandığı gruplar dikkate alındığında altı farklı sınıfa ayrılmıştır. Bu gruplar arasında özellikle seyahatnamenin kaynak olarak kullanımı konusu seyahatnamelerin lisansüstü tezlerdeki durumunu göstermesi açısından önemlidir. Türkçe, sosyal bilimler ve yabancı dil öğretiminde Evliya Çelebi'nin seyahatnamesinin kaynak olarak kullanımı ele alınmıştır. Bu alanların çeşitlendirilmesine ve seyahatnamelerin daha fazla alanda kaynak değeri görmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

Tablo 4. Evliya Çelebi Seyahatnamesinin İçeriğine Göre Dağılımı

Şehir	Din/Coğrafya/Etnik Yapı	Özel Konular	Cilt İncelemeleri	Dil ve Edebiyat	Kaynak Olarak Kullanımı
Musul, Şehrızor ve İmâdiyye	Kürtler	Türk Müzikisi İle Alakalı Bilgiler	Birinci Cildinde İsimler	Grameri: Fiil	Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kullanılması
Mekke	Kafkaslar	Tasavvufi kültür	I. Cildindeki Yer ve Şahıs İsimleri İndeksi	Analitik Fiil Yapıları	Türkçe Eğitimi Ders Kitaplarında Kullanılabilirliği
İstanbul'da Esnaf, Zanaat ve Ticaret-Açıklamalı Metin	Balkan Şehirlerinin Maddi Kültür Unsurları	Altın, İnci ve Zümrüt Cevherlerinin Bilim Tarihi Açısından İncelenmesi	Seyahatnamenin 5. Cildine Göre Evliya Çelebi'nin Seyahat Güzergâhları ve Dil Haritası	Meslek Adları Üzerine Bir Dil İncelemesi	Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Kaynak Olarak Kullanımı
Kudüs Üzerine Bir Coğrafi İnceleme	Yahudiler ve Yahudilik	Coğrafya Eğitimi Üzerine Katkıları	1. Cildindeki İnkilemeler	Şairler	
İç Egeden Bir Kent: Karahisâr-ı Sâhib	Anadolu'da Yaşayan	Türk Hamamları	Halk Etimolojisi (I-II. Ciltler)	Hayvanlarla İlgili Söz Varlığı	

* Evliya Çelebi'nin seyahatnamesini konu alan çalışmaların bibliyografyası için bkz: Kılıç, M.T. (2015). Evliya Çelebi ve Seyahatname İle İlgili Türkçe Bir Bibliyografya Denemesi. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 4 (1), s. 245-282.

	gayrimüslimlerin durumları.				
	Azerbaycan Şehirlerinde Sosyo-Kültürel Hayat	Büyü, Sihir ve Falın Halkbilimi Açısından Değerlendirilmesi		Biçim Bilgisi Özellikleri	
	17.yüzyılda Anadolu'da Din	17. Yüzyılda Ses Değişimleri		Başkasına Ait Söz Ve Düşünce Aktarımı	
	Anadolu Coğrafyasındaki Gayri Müslim Mabetleri Doğu şehirleri (1641-1648)	XVII. yüzyıl Türk müziği		Analitik Fiil Yapıları	
	Doğu şehirleri (1641-1648)	Yer Alan Bitki Adları		Geçen Yiyecek Adları Üzerine Bir Dil İncelemesi	
	Azerbaycan Şehirlerinde Sosyo-Kültürel Hayat	Renkler			
		Değer Eğitimi Açısından İncelenmesi,			

Sonuç

Sosyal bilim araştırmalarında seyahatnamelerin yerinin lisansüstü tezler üzerinden incelendiği bu çalışmada seyahatnameler ile ilgili tezlerin yoğunluğunun yüksek lisans tezlerinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu tezler arasında en çok lisansüstü teze konu olan seyahatname Evliya Çelebi'ye aittir. Yapılan taramada Anadolu coğrafyası üzerine birçok farklı seyahatnamenin bulunduğu tespit edilmiştir. Özellikle Avrupa'dan Osmanlı ülkesine yapılan seyahatler, dönemin Osmanlı topografyası hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Bu seyahatnameler, lisansüstü tezlerde farklı açılardan incelenmiştir. Bu inceleme iki alanda yoğunluk göstermektedir. Bunlardan ilki araştırma problemine yönelik seyahatnamenin kendisini inceleme nesnesi yapmaktır. Diğeri ise seyahatnamenin bir parçasına odaklanarak, seyahatnamede yer alan bir şehir veya kültürel ögeyi incelemektir.

Seyahatnameler özellikle “tarih, ilahiyat ve Türk dili ve edebiyatı” anabilim dallarındaki çalışmalara konu olmuştur. Sosyoloji, siyaset bilimi, yönetim bilimi gibi diğer sosyal bilimler disiplinlerinde ise bu çalışma konusu kayıptır. Çalışma sonucunda seyahatnamelerin araştırılma zemininin genişletilmesi önerilmektedir. Örneğin; Hayrullah Efendi'nin *Avrupa Seyahatnamesi* ve Ömer Faiz Efendi tarafından kaleme alınan *Sultan Abdülaziz'in Avrupa Seyahati* eserleri farklı yönleri ile incelenebilir. Ömer Faiz Efendi'nin Avrupa'daki belediyeler ile Osmanlı'daki belediyeleri karşılaştırması dönemin belediyeçilik anlayışını göstermesi açısından dikkat

çekicidir. Benzer şekilde *Ahmet İhsan'ın Avrupa'da Ne Gördüm?* eserinde de döneme ilişkin önemli tespitler bulunmaktadır. Bu dönemde Osmanlı Devleti'nde yöneticilik yapan birçok isim Avrupa hakkında düşüncelerini ve izlenimlerini seyahatname olarak yazmıştır. Bu seyahatnameler kent ve belediye tarihi gibi alanlardaki araştırmalara farklı bir bakış açısı kazandırabilecektir. Sonuç olarak, siyaset bilimciler, yönetim bilimciler, sosyologlar, kent alanında çalışanlar ve tarihçiler seyahatnamelere sırtını dönemezler. Yapılacak araştırmalarda eleştirel bir yaklaşım benimsenmeli, sistemli bir araştırma metodu ile seyahatnameler üzerinde durulmalıdır.

Kaynakça

- Asiltürk, B. (2009). Edebiyatın Kaynağı Olarak Seyahatnameler, *International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic* 4 (1-1), 912-995
- Baykara, M. T. (2016). Seyyahlar (Gezginler), Yeni Yerler Görmeye Meraklı İnsanlar Mı? Devletlerinin Haber-Alma Görevlisi Mi? Gözlemler Düşünceler Ç. Özdemir ve Y. E. Tekinsoy (Ed.). *Yabancı Seyahatnamelerde Türkiye*, (s. 112-114). Ankara: Türk Yurdu Yayınları.
- Çırağı, M. Z. (2011). İngiliz Edebiyatında Seyyahlar ve Seyahat. *Hece Dergisi*, 15, 174,175,176, 224-234.
- Maden, S. (2008). Türk Edebiyatında Seyahatnameler ve Gezi Yazıları. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 37, 147- 158.
- Ortaylı, İ. (1987). 19. Asırdan Zamanımıza Hindistan Üzerine Türk Seyahatnameleri. 47, 271-277.
- Şirin, İ. (2012). Seyahatnamelerin Sosyo- Ekonomik, Sosyo-Kültür ve Düşünce Tarihi Yazımındaki Yeri ve Önemi, *Türk- İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, 7(14), 101-111.
- Şirin, İ. (2016). Seyahatnamelerin Sosyal Bilimlerde Kullanım Değeri: Seyahatname Metodolojisi Geliştirmenin Zorunluluğu, M. Ç. Özdemir ve Y. E. Tekinsoy (Ed.). *Yabancı Seyahatnamelerde Türkiye*, (s. 9-19). Ankara: Türk Yurdu Yayınları.
- Togan, Z. V. (1985). *Tarihte Usul*, İstanbul.
- Üçel-Aybet, G.(2003). *Avrupalı Seyyahların Gözünden Osmanlı Dünyası ve İnsanları (1530-1699)*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Yılmaz, Ö (2016). Mahalli Tarihin Kaynağı Olarak Seyahatnameler: Örnek Çalışmalar, Yöntem ve Yaklaşımlar. Ç. Özdemir ve Y. E. Tekinsoy (Ed.), *Yabancı Seyahatnamelerde Türkiye*, (s. 22-41). Ankara: Türk Yurdu Yayınları.
- Yılmaz, Ö. (2013). Osmanlı Şehir Tarihleri Açısından Yabancı Seyahatnamelerin Kaynak Değeri. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXVIII (2), 587-614.

EK 1: Seyahatname Başlıklı Lisansüstü Tezlerin Listesi

- Ahmed, B. O. (2017). Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre Musul, Şehrizar ve İmâdiyye. *Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.*
- Akdağ, E. (2019). 1200-1450 Seyahatnamelerinde Anadolu. *Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Malatya.*
- Akkaya, S. (2016). Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Kent İmgeleri ve Günümüz Kent Markası Tasarımına Etkisi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Halk Bilimi Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara.*
- Akkurt, H. (2011) İbn Battuta Seyahatnamesinde Yer alan Mimari Eserler. *Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.*
- Alpaslan, M. (2014). Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Kürtler. *Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Mardin.*
- Altun, N. (2015). Kaçarlar Dönemine Ait 20 Seyahatnamede. *Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.*
- Altundağ, A. (2005). Evliyâ Çelebi Seyahatnamesinde Türk Müzikisi İle Alakalı Bilgiler. *Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.*
- Aras, S. (2019). Seyahatin Toplumsal İzdüşümü: Ahmet Mithat Efendi'nin Avrupa'da Bir Cevlan Seyahatnamesine Sosyolojik Bir Bakış. *Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya.*
- Armağan, G. (2015). Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nin Birinci Cildinde İsimler. *Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Afyon.*
- Arslan, N. (1992). Gravür ve Seyahatnamelerde Anıtsal Yapılarıyla İstanbul (18. Yüzyıl Sonu Ve 19. Yüzyıl). *Sanat Tarihi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.*
- Aslan, C. (2020). Hitaynâme ve Seyahatnameler Işığında Çin (XVI. Yüzyıl). *Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana*

- Bilim Dalı, Doktora Tezi, Gaziantep.
- Ataman, S. M. (2015). Evliyâ Çelebi'nin Seyahatnâmesi'ndeki Çokkültürlülük Yansımaları: Bilâdüşşâm. Medeniyetler İttifakı Enstitüsü, Medeniyet Araştırmaları Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Atasever, M. (2012). Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi'nde Menkıbeler: Anadolu Sahası. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep.
- Ateş, N. (2015). Benjamin'in Seyahatnâmesi'nin (1165-1173) Adlı Eserinin Tercüme ve Değerlendirmesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep.
- Bacıoğlu, E. (2010). Yabancı Seyahatnamelerde Geçiş Dönemleri. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli.
- Bağatur, G. (2019). İbn Ma'sûm ve Sulvetu'l-Garîb ve Usvetu'l-Erîb Adlı Seyahatnâmesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Bakırcı, M. (2017). İbn Cübeyr ve İbn Fazlan Seyahatnamelerinde Sosyolojik Unsurlar. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Balta, F. (2006). Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Siyasal Kültür Unsurları. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Baştuğ, H. (2019). Sosyal Bilgilerde Seyahatnamelerin Yeri ve Seyyahların Gözüyle Nevşehir. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Batkitar, F. (2019). Kaçarlar Dönemi Seyahatnâme Yazarlarından Sekine Sultan ve Mihrimah Hanım'ın Hac Seyahatnâmeleri. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Baybal, M. S. (1992). Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Anadolu'da Yaşayan Gayrimüslimlerin Durumları. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Bayram, F. (1991). Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nin Türk Kütüphaneciliği, Hat Sanatı ve Yazı Gereçleri Yönünden İncelenmesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilgi ve Belge Yönetimi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Bedin, C. (2012). Edmondo De Amicis ve Ahmet İhsan Tokgöz'ün Seyahatnamelerinde Londra İmgesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karşılaştırmalı Edebiyat Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Bilgin, E. (2014). Türkçe Eğitimi Ders Kitaplarında Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nin Kullanılabilirliği. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Bostancı, T. (2019). Evliya Çelebi Seyahatnâmesi'ne Göre Mekke. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Budak, M. A. (2020). Ortaçağ Seyahatnamelerinde Türkler ve Moğolların Sosyo-Ekonomik Durumları (X-XV. Yüzyıllar), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Manisa.
- Canlı, T. (2019). Arap Edebiyatında Seyahatname ve İbn Fadlan'ın Seyahatnamesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Cebeci, H. M. (2019). Seyahatnamelere Göre Selçuklu ve Beylikler Devrinde Sosyo-Kültürel Hayat (XIII.-XIV. Yüzyıl). Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.
- Cho, Y. (1993). Wu-K'ong Seyahatnamesi. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Cihangir, M. (2015). Rifâ'a Râfi' El-Tahtâvi'nin Paris Gözlemleri ve Hayrullah Efendi'nin Avrupa Seyahatnamesi Adlı Eserlerine Yansıyan Batı ve Batılı İmgesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karşılaştırmalı Edebiyat Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.
- Coşkun, F. (1997). Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi Işığında XVII. Yüzyıl Türk Müziği. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel Bilimler Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Çelik, A. (2016). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nin Kullanımı. Ankara, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara.
- Çetin, M. E. (2018). İbn Battuta Seyahatnamesi'nde Uluslararası Ticarete Konu Olan Mallar ve Seyahatnamede Geçen Para Birimleri. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Dağlı Y. (1994). Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nin I. Cildindeki Yer ve Şahıs İsimleri İndeksi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eski Türk Dili Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Demir, K. (2019). Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Yer Alan Altın, İnci ve Zümrüt Cevherlerinin Bilim Tarihi Açısından İncelenmesi. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Bilim Tarihi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Demircan, A. (2010). Arap Edebiyatında Seyahatname Türü ve Seyahatnameler. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Van.
- Demircioğlu, S. C. (2011). XX. Yüzyıldan Bir Osmanlı Seyahatnamesi: Asmai'nin Sicilya Hatırası (Metin-İnceleme). Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Develi, H. (1993). Evliya Çelebi Seyahatnamesi'ne Göre 17.Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeni Türk Dili Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul.
- Devrişheva, K. (2016). Seyahatnamelere Göre XIX. Yüzyılda Kazakların Sosyal ve Kültürel Hayatı. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara.
- Doğan, E. (2019). İngilizce Seyahatnamelere Göre 19. Yüzyılda Türkistan'da Kadın. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü,

- Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Duman, A. (2004). Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nin Coğrafya Eğitimi Üzerine Katkıları. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Duman, M. (1993). Evliya Çelebi Seyahatnamesi'ne Göre 17. Yüzyılda Ses Değişimleri. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeni Türk Dili Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul.
- Dülger, E. (2006). Evliya Çelebi Seyahatnamesi'ndeki Büyü, Sihir ve Falın Halkbilimi Açısından Değerlendirilmesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Ekrem, E. (2003). Hsüan-Tsang Seyahatnamesi' ne Göre Türkistan. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara.
- Ekrem, N. H. (1999). Çin Elçisi Chang Ch'ien Seyahatnamesine Göre Orta Asya'daki Etnik Gruplar. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara.
- Ekşi, S. (2017). Ortaöğretim 10. Sınıf Tarih Dersi Öğretiminde Seyahatnamelerin Yeri ve Kullanımı. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Elçi, E. (2020). Evliya Çelebi Seyahatnamesi'ne Göre Azerbaycan Şehirlerinde Sosyo-Kültürel Hayat. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Van.
- Emek, S. (2019). Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Anlatılan Kudüs Üzerine Coğrafi Bir İnceleme. Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü, Ortadoğu Coğrafyası ve Jeopolitiği Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Ercan, A. Ö. (2014). İngiliz Seyyah John Sanderson'ın Seyahatnamesi (1584 - 1602): Türkçe Çeviri ve İstanbul Gözlemlerinin Değerlendirilmesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Ercan, Y. (2020). İslam Tarihi Kaynakları ve Seyahatnamelerde Basra. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Malatya.
- Ercilasun, G. K. (2008). Seyahatnamelere Göre Yedisu Bölgesindeki Kazak ve Kırgızların Sosyal Yapısı (1854-1917). Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Kırgızistan.
- Erden, C. (2015). Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Türk Hamamları. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Halk Bilimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Erdoğan, A. (2013). İngiliz Kaynakları ve Seyahatnamelere Göre XIX. Yüzyılda Türkistan (Orta Asya) Şehirlerinin (Buhara, Hive, Taşkent, Hokand, Semerkand) Sosyal, Kültürel Ve Ekonomik Durumu. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Genel Türk Tarihi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş.
- Erduran, Z. (2006). Evliya Çelebi Seyahatnamesi'ne Göre İstanbul'da Esnaf, Zanaat ve Ticaret -Açıklamalı Metin-. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale.
- Ergüven, İ. H. (2011). Hsüan-Tsang'ın Seyahatnamesi (7. Yüzyıl) Metin Çevirisi ve Değerlendirme. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale.
- Erman, A. (2011). Seyahatnamelerin Işığında Orta Asya Türk Şehri: Bir Tipoloji Çalışması. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Ersöz, Ş. N. (2019), 17. Yüzyılda Mağrib'den Bir Seyyah: El-Ayyâşî'nin Seyahatnamesinde Haremeyn Yolculuğu. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Gök, G. (2018). XVIII. ve XIX. Yüzyıllarda İngiliz ve Fransız Seyahatnamelerinde Osmanlı Toplumunu. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Çankırı.
- Görkem Ö. (2014). Fear In Evliya Çelebi's Seyahatname: Politics And Historiography In A Seventeenth Century Ottoman Travelogue, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karşılaştırmalı Tarih ve Toplum Çalışmaları Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Gül, M. (2006). Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Başkasına Ait Söz ve Düşünce Aktarımı. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Samsun.
- Güler, A. (2020). Giosafat Barbaro Seyahatnamesine Göre XV. Yüzyılda Rusya ve İran (Metin-İnceleme-Notlandırma), Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Güler, B. (2018). Seyahatnamelerde Bağdat. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.
- Gündoğdu, S. (2013). Ebu Düle'f'in İran Seyahatnamesinin Tercümesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.
- Gürer, S. (2010). XVII-XVIII. ve XIX. Yüzyıllarda Fransız Seyahatnamelerinde Osmanlı Toplumunu. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Batı Dilleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara.
- Güzel, E. (2010). Ege Bölgesi Kent Mimarisinin Seyahatname ve Gravürlere Yansımaları: 18. Ve 19. Yüzyıllar. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Van.
- Hasgüçmen, G. (2019). Taoist Keşiş Ch'ang Ch'un'un Seyahatnamesine Göre XIII. Yüzyılda Türkistan. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Hirik, E. (2010). Evliyâ Çelebi Seyahatnamesi'nin Grameri: Fiil. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Kırıkkale.
- Işık, S. (2014). 19. Yüzyıl Seyahatnamelerinde Kafkasya. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Manisa.

- İnal, B. (2018). 19. Yüzyılda İngilizce Yazılmış Seyahatnamelere Göre Anadolu'da Sosyal Kültürel ve Ekonomik Hayat. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Uşak.
- İpşirli, A. (2009). The Image Of Jerusalem In The Nineteenth Century Travel Books. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İngiliz Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- İşçi, V. (2020). Representations Of The Turks In 20th Century British Travel Writing On Asia Minör, Batı Dilleri Ve Edebiyatları Ana Bilim Dal, İngiliz Dili Ve Edebiyat, Doktora Tezi, Ankara.
- İşimtekin, S. (2005). Nâsiru'd-Din Şâh'ın Avrupa Seyahatnâmesi (Sefernâme-İ Firengistan-I Nâşıru'd-Din Şâh) İnceleme ve Çeviri, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Kaban, B. (2019). Seyahatname'nin 5. Cildine Göre Evliya Çelebi'nin Seyahat Güzergâhları ve Güzergâhların Dil Haritası. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Uşak.
- Kadem, G. (2020). Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Analitik Fiil Yapıları. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara.
- Karabulut, S. (2011). İbn Battûta Seyahatnamesi'nde Adı Geçen Çarşı ve Pazarlar. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.
- Karaca, M. (2001). Söylemezoğlu Süleyman Şefik Bin Ali Kemali Hicaz Seyahatnamesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Tokat.
- Karaca, N. (2010). Seyahatnamelere Göre Diyarbakır'ın Osmanlı Dönemi Mimari Dokusu Üzerine Bir Değerlendirme. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Van.
- Karacaoğlu, Ç. (2018). Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nde Yer Alan Bitki Adları, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türkiyat Araştırmaları Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Karadağ, G. (2006). Avrupalı Gezginlerin Seyahatnamelerine Göre 19. Yüzyılda Batı Türkistan Hanlıkları. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Afyon.
- Karadere, A. (2014). XIX. Yüzyılın İlk Yarısında İngilizce Seyahatnamelerin Işığında Kuzey Kafkaslar. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Afyon.
- Karagülle, E. (2007). Seyahatnamelerde Malatya. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Niğde.
- Karakaya, M. (2007). Seyahatnamelerde Nevşehir. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Niğde.
- Kararmaz, S. (2019). Seyahatnâmeler Işığında Mekke'de Osmanlı Mimarî Eserleri. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Mimarlık Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Karip, G. Ç. (2014). 19. Yüzyıl İngiliz e Amerikan Seyahatnamelerinde Kıbrıs. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Batı Dilleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- Kartal, A. (2016). Evliya Çelebi Seyahatnâmesi'nde Geçen Yiyecek Adları Üzerine Bir Dil İncelemesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.
- Kaya, A. (2020). Almanca Seyahatnameler (1850-1912) Temelinde Türkiye'ye Dair Bir Kültür Rotası Önerisi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı, Doktora, Eskişehir.
- Kaya, N. (2016). Evliyâ Çelebi'nin Seyahatnâmesi'nde Görsel Sanat Eserlerinin Tasviri: Ekfrastik Bir Yaklaşım. Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara.
- Keleş, T. (2021). Alexandre Dumas'ın Seyahatnamesinde Kafkaslar. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Van.
- Kemik, F. (2003). Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Halk Etimolojisi (I-II. Ciltler). Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Keskin, M. (2019). Abdülğani En-Nablusî'nin Seyahatnamesinde Medine. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Khan, K. Y. (2018). Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi'nde Görünüş Kategorisi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul.
- Kılıç, D. (1992). Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17.Yüzyılda Anadolu'da Din. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.
- Kılıç, R. (2018). XVIII. ve XIX. Yüzyıllarda İngiliz ve Fransız Seyahatnamelerinde Osmanlı Toplumunu. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Çankırı.
- Kırca, S. (2019). Evliya Çelebi Seyahatnâmesi'nde Geçen Balkan Şehirlerinin Maddi Kültür Unsurları. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Bolu.
- Koç, M. Z (2016). XVI. Yüzyıl Batılı Seyahatnamelerinin Işığında Osmanlı İmparatorluğu'nda Sosyal Hayatın Dinamikleri: Yemek Kültürü, İnançlar, Örf-Adet ve Osmanlı Kadını Üzerine. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Kotus, K. A. (2015). Polonyalı Elçi Jan Gninski'nin Türkiye Seyahatnamesine Göre Osmanlı Ülkesi ve Osmanlılar (1677-1679). Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türkiyat Araştırmaları Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Köktürk, H. (2006). Evliya Çelebi Seyahatnamesi'ndeki Halkbilimi Unsurları. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Köse, B. A. (2009). Ortaçağ Seyahatnamelerinde Trabzon-Erzurum Güzergâhı, Erzincan ve Kars (Coğrafi, Siyasi,

- Ekonomik ve Kültürel Açından İncelenmesi). Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.
- Kuan-Hua, L. (1988). Hsüan-Tsang'ın Seyahatnamesi Ta-T'ang-Si-Yü-Chi Üzerine Bir Çalışma. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Kurt, A. (2019). İbn Cübeyr ve İbn Battûta Seyahatnâmelerinde Mısır. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Tarihi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Kurt, E. (2014). İngiliz Seyahatnamelerine Göre 19. Yüzyılda Çanakkale ve Çevresi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale.
- Kurucu, İ. (2013). Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Anlatıcılar ve Anlatıcı Olarak Evliya Çelebi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş.
- Kuşçu, A. (2019). Türkistan-ı Rus Adlı Seyahatnamenin Transkripti ve Değerlendirilmesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Karabük.
- Küçükaya, M. A. (2002). Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nde Tasavvufi Kültür. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Şanlıurfa.
- Küçüktağ, S. (2013). Evliya Çelebi Seyahatnâmesi'ne Göre Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki Bazı Kaleler ve Diğer Kaynaklarla Mukayeseli İncelenmesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Elâzığ.
- Lee, S. (2015). Odoric Pordenone Seyahatnamesi (1318-1330) (Giriş-Tercüme-Notlar). Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Tarihi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Mohamed Ali, K. K. (2016). Sûdân Seyahatnâmesi Metin ve İnceleme. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Nadeem Javed, N. (2019). Selanikli Tevfik'in (1860-1910) Hindistan Seyahatnamesi, (Metin-İnceleme-İndeks). Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Nışa, A. (2020). Fazlı Bulut'un "Hindistan Seyahatnamesi" Adlı Eseri Üzerine Bir Çalışma. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Ok, B. (2016). İbn Batuta Seyahatnamesi: Sosyolojik Bir Çözümleme. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Ömür, E. (2016). Edward Terry ve Francisco Pelsaert'in Seyahatnameleri Işığında Cihangir Döneminde Babürlü Devletinde Yönetim ve Yaşayış. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.
- Öz, S. (2007). Evliya Çelebi Seyahatnamesi'ne Göre Anadolu'da Yer Adları. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale.
- Özbaş, M. (2020). Seyahatnamelerin Aynasında Orta Asya ve Sibirya: 19. Yüzyıl İngiliz Seyahatnamelerinde Türk Boylarının İnanç Unsurları. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Halk Bilimi Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, İzmir.
- Özbay, M. (2010). Evliya Çelebinin Seyahatnamesi'nde Anadolu Coğrafyasındaki Gayri Müslim Mabetleri. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya .
- Özdemir, H. (2014). Seyahatnamelerde Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki Dini İnanç İbadet, Kurum ve Kuruluşların Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.
- Özgan, M. (2018). Evliya Çelebi Seyahatnâmesi'ndeki (1. Cilt) Meslek Adları Üzerine Bir Dil İncelemesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş.
- Özgen, E. (2010). Yirmisekiz Mehmed Çelebinin Seyahatname'si Üzerinden Fransa'da 18. Yüzyıl Mimarlık Ortamı ve Osmanlı Mimarlığına Etkisi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Özkök, S. (2013). Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Doğu Şehirleri (1641-1648). Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kars.
- Özok, G. (2011). Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi'nde Şairler. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Van.
- Özsoy, E. (2010). XVI. Yüzyıl Alman Seyahatnamelerine Göre Akdeniz. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Akdeniz Dünyası Araştırmaları Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Öztekin, M. (2001). İbn Cübeyr Seyahatnamesi (Tercüme ve Tahlil). Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.
- Öztürk B. Başak (2015). Evliyâ'nın Sesi Padişahın Gölgesi: Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi'nde Kurmaca. Ekonomik ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, Ankara.
- Öztürk, Ö. F. (2019). İbn Fadlân (Er-Risâle), El-Gırnâtî (Tuhfetu'l Elbâb Ve Nuhbetu'l A'câb), İbn Havkal (Sûretu'l Arz) Ve İbn Battûta (Er-Rihle) Seyahatnamelerinde Türk Figürü. Doğu Dilleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Öztürk, N. (2019). Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nde Yahudiler ve Yahudilik. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Bursa.
- Öztürk, Ş. (2016). Travels In Greece, Turkey And The Holyland (1817-1818) İsimli Seyahatnamenin Türkçeye Tercüme Edilerek Değerlendirilmesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi,

Manisa.

- Palancı, B. (2006). Orta Çağ Seyahatnamelerine Göre Türk Dünyasında Gelenek ve Görenekler. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Peker, L. D. (2003). İngiliz Seyyahların Seyahatnamelerinde Bursa (17. ve 20. Yüzyıllar Arası). Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Bursa.
- Peker, S. D. (2015). Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Hayvanlarla İlgili Söz Varlığı. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çağdaş Türk Lehçeleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Polat, N. K. (2018). Evliya Çelebi Seyahatnâmesi'nde Kafkaslar. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türkiyat Araştırmaları Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Sabuncu, F. (2010). Ebû Hâmid Muhammed El-Gırnâtî'nin Seyahatnamesi (Giriş-Tercüme-İndeks). Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Tarihi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Saetgaraeva, A. (2019). Hospitality In İslamicate Civilization: Futuwwa In Ibn Battuta's Travelogue. Medeniyetler İttifakı Enstitüsü, Medeniyet Araştırmaları Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Sağbaş, M. (2014). Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Müzik Kültürü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk-İslam Sanatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- Sağır, C. (2006). Temin İbn Bahr'ın Seyahatnamesi İle Mervezi'nin Tabai Hayavan Eserinin Tercümesi ve Değerlendirilmesi. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Tarihi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Sağlamgöncü, D. T. (2013). Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nin 1. Cildindeki İkilemeler. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Salan, E. (2013). Evliya Çelebi Seyahatnâmesi'nin Biçim Bilgisi Özellikleri. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Denizli.
- Saraç, Z. (2019). Bazı Çin Seyahatnameleri Üzerine Bir Değerlendirme (M.Ö 139-M.S. 984). Sosyal Bilimler Enstitüsü, Genel Türk Tarihi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Elâzığ.
- Sarı, T. (1998). 17. Yüzyıl İngiliz Seyahatnameleri Doğrutusunda Osmanlı İktisadi Yapısı. Yüksek Lisans, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Selek, C. İ. (2017). İbn Fadlan ve El-Gırnati Seyahatnamelerinde Türklük İle İlgili Kavramlar. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ordu.
- Seyyar, M. (2014). Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Osmanlı Hanedanı. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Denizli.
- Şahin, F. N. (2010). XIX. Yüzyıldan Bir Osmanlı Seyahatnamesi: Seyahat-i Asmai (Metin İnceleme). Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Şahin, G. (2005). Ondokuzuncu Yüzyılda İngiliz Seyahatnamelerine Göre Türkiye ve Türkler. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Genel Türk Tarihi Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara.
- Şahin, N. (2007). Batı Seyahatnamelerine Göre XIX. Yüzyılın Osmanlı Toplumunda Kadın ve Aile. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Şahsi, R. (2015). İngilizce Neşredilmiş Seyahatnamelere Göre XIX. Yüzyılda Merv Şehri ve Çevresi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Şaşkın, Ş. (2018). Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Sağlık. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.
- Şencan, E. E. (2010). Seyahatnamelere Göre XVII. Yüzyılda Karadeniz Çevresinde Günlük Hayat. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Bölümü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Şentürk, O. (1999). Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Folklorik Unsurlar. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Halk Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Niğde.
- Şirin, İ. (2004). Osmanlı Seyahatnamelerinde Avrupa (1839-1876). Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara.
- Tarduş, İ. (2020). 19. Yüzyıl İngiliz Seyahatnamelerinde Kürtler. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kürt Dili ve Kültürü Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Diyarbakır.
- Tarih, Ü. (2016). 19. Yüzyıl Oryantalist Seyahatnamelerinde ve 21. Yüzyıl Batı Medyasında Türk İmgesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Tekin B. E. (2018). Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi'nde Renkler. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Bursa.
- Tekin, A. S. (2014). Ali Bey Seyahatnamesine Göre XIX. Yüzyılın Başlarında Akdeniz ve Çevresi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Malatya.
- Temel, K. (2015). Ermeni Kaynakları ve Seyahatnamelere Göre Cengiz Moğollarının Kültürel Yapısı. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Afyon.
- Toylan, K. (2019). Seyahatnamelerde Kütahya. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya.
- Tozoğlu, E. (2010). Batı Seyahatnamelerine Göre XX. Yüzyıl Başlarında (1900-1923). Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Tsaryk, N. (2013). Evliya Çelebi Seyahatname'sinde Ukrayna Coğrafyası. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Edebiyatı Bölümü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Tural, M. (2015). Seyahatnamelere Göre Moğollar ve Katolik Dünyası: Dini İdealler ve Politik Kaygılar. Sosyal

- Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara.
- Türkhan, A. (2021). Arap Seyahatnamelerinde Osmanlı İstanbul'u ve Türkler: İbrahim El-Hiyârî Seyahatnamesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul.
- Uğraş, M. (2012). Seyahatin Sosyolojik İmkânı: Evliya Çelebi Seyahatnamesi Örneği. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Uysal S. F. (2019). Abdulğani En-Nablusi ve "El-Hakikatu Ve'l-Mecâz Fî Rihleti Bilâdi'sh-Şâm Ve Mısr Ve'l-Hicâz" Adlı Seyahatnâmesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Vurgun, S. Y. (2013). XIX. Yüzyılda Seyahatnamelerin Işığında Buhara Emirliği (Hanlığı). Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Sakarya.
- Yakar, H. (2013). Cumhuriyetten Günümüze Uygulanmış Olan İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Seyahatnamelerin İncelenmesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Malatya.
- Yıldız, B. (2018). Seyahatnamelerde Şam. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.
- Yıldız, G. T. (2019). Kaynak Eserlerin Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kullanılması: Evliya Çelebi'nin Seyahatname'si. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Yıldız, M. (2021). İbn Battûta Seyahatnâmesi'nin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Bayburt.
- Yıldız, N. N. (2019). XIX. Yüzyıl Seyahatnamelerine Göre Osmanlı Kitap Kültürü ve Kütüphaneler. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Akdeniz Dünyası Araştırmaları Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Yılmaz, E. (2012). 19. Yüzyılın Seyahatnâme ve Gravürlerinde Osmanlı Çağı Anadolu Konutu Üzerine Bazı Tesbitler. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Yılmaz, F. (2015). Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nin Değer Eğitimi Açısından İncelenmesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Yılmaz, İ. (2014). Ali Cevad'ın El Yazması Seyahatnameleri Üzerine Bir İnceleme. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Bilecik.
- Yılmaz, N. (2020). Emel Esin Biyografisi ve Türkistan Seyahatnamesi. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Uşak.
- Yılmaz, Ş. (2017). Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde İç Egeden Bir Kent: Karahisâr-ı Sâhib. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya.
- Yolcu, F. (2018). İbn-i Fadlan Seyahatnamesinde Yer Alan Türkler ve Diğer Topluluklar. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep.
- Zaif, O. (1988). Seyahatnamelere göre Orta Asya Türk Kavimleri. Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

SON NOTLAR

¹ Samsun'da 19. yüzyılın sonuna kadar İran, İngiltere, Fransa, Rusya, Almanya, Yunanistan, İspanya, İtalya, Romanya, Karadağ, Portekiz, Amerika, Norveç, İsveç, Avusturya ve Belçika devletlerinin konsoloslukları bulunuyordu. Bununla beraber Osmanlı tebaası olmayan Müslüman ülkelerin tüccarlarının Resmi işlemleri için Beratlı Hayriye Tüccarları Konsolosluğu vardı. Bu kadar kısa sürede konsolosluk açılma nedeni Samsun'un kazandığı önemi göstermektedir (Köse, 2013: 170).

² Debbaghane: Meşin yada kösele üretim merkezi olarak da adlandırılan debbaghane, derinin işlenerek kullanıma hazır hale getirildiği yer olarak adlandırılmaktadır. Halk arasında tabakhane olarak da bilinmektedir. Bkz. Alaattin Uca, Aytunç Ülker, *Geçmişten Günümüze Karaman'da Meslekler*, Palet Yayınları, Konya 2016.

³ İlgili Belediyelere ait resmi Web Sitelerinde bulunan İştirakler ve Şirketler listesinden derlenmiştir.

⁴ <https://sanalmuze.gov.tr/> ve <http://www.turkishculture.org/general/museums-602.htm> web siteleri aracılığıyla sırasıyla Türkçe ve İngilizce olarak Türkiye'deki sanal müzelere ulaşabilirsiniz.

⁵ eTwinning platformunda her Ekim ayında geçen yılın projeleri kapatılarak devam etmek isteyen projeler akabinde projeyi tekrar açabilirler.

⁶ Baykara, Osmanlı/Cumhuriyet döneminde yazılan seyahatnameleri altı gruba ayırmıştır. Bunlar: a) Doğrudan Türkiye topraklarına gelen, o zamanki Türkiye'yi ve özellikle İstanbul'u bilmek, tanımak ve belki de tanıtmak isteyenler b) Dini amaçlar ile o zamanlar Türkiye toprakları içinde olan Kudüs'ü ziyaret amacıyla gelenler c) Sadece Hristiyanlar değil, İslam'ın kutsal yerlerini görüp hacı olmak isteyen, öteki Türk ve İslam dünyasından gelenler d) Aslında İran'a veya Asya içlerine gitme amacına sahip olup Türkiye'ye uğrayanlar e) XIX. yüzyıl sonlarında Türkistan'a gidenlerin bir kısmının Anadolu topraklarından geçmesi g) diğerleri (Baykara, 2016:116-117). Bu sınıflandırmada seyahatnamelerin ortaya çıkışındaki dini nedenlerin önemi dikkat çekicidir. Çırakçı da profesyonel olmayan ilk seyahatname örneklerinin hacılara ait olduğunu belirtmiştir. Baykara'nın sınıflandırmasında doğrudan yer bulamayan tüccarlar ve kâşifler ile birlikte köleler ve tutsakların yazdığı seyahatnameler de bulunmaktadır (Çırakçı, 2011:226).

⁷ Üçel-Aybet, seyahatnamelerin Osmanlı sosyal tarihi için kaynak olarak değerlendirilmesinin 1980 yılına kadar ihmal edildiğini ve bu durumun temel nedeninin 1945'te uygulanmaya başlayan Osmanlı araştırmalarında sadece Osmanlı Türkçesi ve Osmanlı kaynaklarının incelenmesi programıyla ilgili olduğunu belirtmiştir (Üçel-Aybet, 2003: 22).

⁸ Bu toplantılara, *Doğumunun 400. Yılında Bir Seyyahın İzleri: Evliya Çelebi, Doğumunun 400. Yılında Uluslararası Evliya Çelebi Sempozyumu, Evliya Çelebi'nin Sözlü Kaynakları Uluslararası Sempozyumu, Evliya Çelebi'nin Doğumunun 400. Yılı Münasebetiyle Seyyahlar ve Seyahatnameler Sempozyumu* örnek olarak verilebilir.

⁹ Türkiye'de seyahatnameler konulu çalışmaları ile öne çıkan Prof. Dr. İbrahim Şirin'in başlıca çalışmaları arasında "*Osmanlı seyyahlarının İzlenimiyle Osmanlı ve Avrupa'da Dilencilik, Seyahatname, Hatıra ve Mektup, Seyahatname hatıra ve Mektup, Batılı Seyyahların İzleniminde Sufiler, Seyahatnamenin Sosyal Bilimlerde Kullanım Değeri, Avrupalı Seyyahların Gözüyle Osmanlı Ülkesinde Yaşayan Rumlar*" yer almaktadır.

¹⁰ Bu projelere, *Koç Üniversitesi Kütüphanelerinde Seyyahların İzinden Projesi* (bilgi için:

<https://library.ku.edu.tr/hakkinda/koc-universitesi-kutuphaneleri-hazine-odasi/seyahatnameler/>).

Akademik Düşünce Enstitüsü Derneği Seyyah Türkiye Projesi(bilgi için: <https://www.seyyahtr.com/seyyah-turkiye/>) örnek olarak verilebilir.

¹¹ Akademik müfredatta seyahatnamelerin yerine yönelik Kapadokya Üniversitesi'nde Prof. Dr. Havva Nur Tezcan tarafından yürütülen Evliya Çelebi ve Seyahatname Semineri örnek olarak verilebilir.

¹² YÖK tez merkezinde yer almamakla birlikte bu tezlerden daha eski tarihli şu künyeli tezler bulunmaktadır: Gülgün Üçel-Albet (1980). 16. ve 17. Yüzyıllar Batı Seyyahlarına Göre Osmanlı İmparatorluğu: Toplumsal Yapı ve Şehirler. Doktora Tezi, İstanbul; Kuan-Hua, Lin (1988). Hsüan-Tsang'ın Seyahatnamesi Ta-T'ang-Si-Yü-Chi Üzerine Bir Çalışma. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

¹³ Bu çalışmada etik ilkelere uyulmuştur. Araştırmaya katılan kişilere araştırmanın nedenini, amacını, yöntemini ve elde edilecek verilerin hangi amaçla nerelerde kullanılacağına dair bilgilerin yer aldığı bir etik onam belgesi imzalatılmıştır.

¹⁴ ‘Olgunlaşma’ kelimesinin İngilizce’de anlamca tam bir karşılığı olmadığı için ‘Olgunlaşma Enstitüsü’ ‘Girls’ Institute’ olarak çevrilmiştir.

¹⁵ habitat: (insan için) bir yere yerleşme, yaşanılır bir çevrede oturma.

¹⁶ meta: satılmak amacıyla üretilen, alınan satılan ticaret malı.

¹⁷ akıbet: Bir iş veya durumun sonu, sonuç.

¹⁸ safha: evre.

¹⁹ aidiyet: bir yere, bir topluma, bir aileye mensup olma.

²⁰ Anket linki: <https://docs.google.com/forms/d/1L2kEommkRCJ4dObCvtArc2ODDw-vxnKRSJhEI0haxWU/edit>,

²¹ Ahilik: Osmanlıda, Anadolu’da yaşayan Müslüman-Türkmen-Alevi-Bektaşî halkın sanat, ticaret ve ekonomi gibi çeşitli meslek alanlarında yetiştirilmelerini sağlayan, onları hem ahlaki hem ekonomik yönden yetiştiren ve iyi insan meziyetlerini esas alan düzenlemedir.

²² levanten: Osmanlı İmparatorluğu Dönemi’nde genelde İstanbul ve İzmir’de yaşayan- Cumhuriyet Dönemi’nde az kalmakla birlikte- İtalyan ve Fransız azınlıklara verilen isimdir.

